

Χάρτες αιχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 2
VOLUME 2

ΤΕΥΧΟΣ 2
ISSUE 2

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2003
NOVEMBER 2003

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- ΥΠΕΧΩΔΕ
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσημας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειφ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδιον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 – 74456 fax: 24210 - 74380

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρος

Περιεχόμενα

	Εισαγωγή	4
	Δελλαδέτσιμας Π.	6
Ο σχεδιασμός του χώρου: εξελίξεις και προοπτικές από το παράδειγμα της Ιταλίας	Μιτζάλης Ν.	32
Η εμπειρία πολεοδόμησης της περιφέρειας Westelijke Tuinsteden (Δυτικών κηπουπόλεων) του Άμστερνταμ	Τρασιέλα Μ.	46
Αρχιτεκτονική τοπίου και προστατευόμενες φυσικές περιοχές. Προστασία και ανάδειξη του δάσους Δραγουντέλι στη Σιθωνία Χαλκιδικής	Γοσποδίνη Α., Μπεριάτος Η.	72
Η "κυριαρχία" της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και του καινοτόμου σχεδιασμού σε αναδυόμενα "διεθνο-τοπικο-ποιημένα" αστικά τοπία: η περίπτωση της Αθήνας 2004	Χαϊνταρλής Μ.	98
Νομικές και διοικητικές προϋποθέσεις εφαρμογής της Οδηγίας 92/43 στην Ελλάδα: εισαγωγικές σκέψεις και παρατηρήσεις		
	ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
	Γοσποδίνη Α., Σκάγιαννης Π.	114
Σπουδές Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης στα Ελληνικά Πανεπιστήμια: προκλήσεις και προοπτικές	Παπαδούλης Α.	140
Η διαχείριση αναπτυξιακών πόρων σε φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές		
	ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	
	Ψυχάρης Γ.	160
	ERSA, Jyvaskyla, 2003	
	ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
	Χαϊνταρλής Μ.	164
Andreas Papapetropoulos, La prise en compte de l'environnement par les procédures du droit de l'urbanisme en France et en Grèce	Χάλκος Γ.	168
Κ. Μπίθας, Οικονομική Θεώρηση της Περιβαλλοντικής Προστασίας	Βλόντζος Γ., Σούτσας Κ.	172
Λ. Λαμπριανίδης, Η Επιχειρηματικότητα στην Ευρωπαϊκή Ύπαιθρο. Η Περίπτωση της Ελλάδας		
	ΑΠΟΨΕΙΣ	178
Συνέντευξη με τον Andy Thornley		180
Συνέντευξη με τον Thomas Reiner		186

Η εμπειρία πολεοδόμησης της περιφέρειας Westelijke Tuinsteden (Δυτικών κηπουπόλεων) του Άμστερνταμ

Νίκος Μιτζάλης

Υποψήφιος Διδάκτορας, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Περίληψη

Οι αστικές περιφέρειες, όπως και οι πόλεις, έχουν αλλάξει. Αυτή η αλλαγή δεν συσχετίζεται μονάχα με τις μεταβολές που επιφέρει ο χρόνος, αλλά κυρίως με μια γενική μετάλλαξη της σύγχρονης πόλης. Η αστική περιφέρεια μοιάζει σήμερα με ένα σύνολο "...κεντρικών τόπων, χωροθετημένων μεταξύ των ιστορικών κέντρων και των οριζόντιων επεκτάσεων της διάσπαρτης πόλης." Η περιφέρεια, παραδοσιακά θεωρείται ως η μεταβατική εικόνα μεταξύ της συμπαγούς πόλης και της υπαίθρου. Σύμφωνα με αυτή την οπτική, η περιφέρεια δεν είναι ούτε πόλη ούτε υπαίθρος. Είναι απλά, ο ενδιάμεσος χώρος, χωρίς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Βέβαια, καθώς μεταβάλλονται τα δύο άκρα διαφοροποιείται και ο ενδιάμεσος χώρος της περιφέρειας, για αυτό ίσως θα έπρεπε να αναρωτηθούμε σήμερα για το κατά πόσο έχει αλλάξει η έννοια της περιφέρειας. Η διαδικασία μετάλλαξης, όμως της περιφέρειας ήταν μια αυτόνομη διαδικασία που συνδυάστηκε με την ταυτόχρονη μετάλλαξη της πόλης. Μιλώντας λοιπόν για την περιφέρεια και την αστική ανάπτυξη, μιλάμε για ένα καινούργιο τρόπο προσέγγισης της πόλης. Η προβληματική του αστικού χώρου σήμερα, συχνά συσχετίζεται με την αστική

περιφέρεια. Βέβαια, η ευρωπαϊκή έρευνα PIC Urban¹, που έγινε μεταξύ 1994 και 1999, έδειξε ότι οι "αρνητικοί" τόποι² παρουσιάζουν μια σημαντική μορφολογική και χωροθετική διαφοροποίηση. Αυτή η ετερογένεια και η διαφορετικότητα δεν πρέπει να μειώνουν την περιφέρεια στην τοπολογική της διάσταση. Η δυναμική της περιφέρειας οδηγεί σε μια νέα αστικότητα. Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια κριτική αναφορά των πολιτικών και πρακτικών που υιοθετήθηκαν για την ανάπτυξη μιας προβληματικής περιοχής των Westelijke Tuinsteden, στην περιφέρεια του Άμστερνταμ που βρίσκεται και πάλι στο προσκήνιο.

Λέξεις κλειδιά

Πόλη, πολεοδομία, Άμστερνταμ, κηπουπόλεις, σχέδιο ανάπτυξης, στεγαστικοί συνεταιρισμοί.

The experience of the suburb Westelijke Tuinsteden (of the Western Garden Cities) of Amsterdam

The urban peripheries, like the cities, have been changed. This change is not correlated only with the mutations that time brings, but principally with a general transformation of the contemporary city. The urban periphery nowadays seems to be an aggregation of "...central places, localized between the historical centers and the horizontal expansions of the diffused city". Traditionally, periphery is regarded as the transition between the compact city and the countryside. According to this point of view, the periphery is neither city nor countryside. It is simply the space in - between, without special characteristics. Of course, while the two extremes are changing, the "space" of the periphery is changing too. This makes us consider how much the means of periphery have been altered. The process of this mutation was autonomous and was combined with the contemporary alteration of the city. Speaking, therefore, of the periphery and the urban alteration is like talking about a new way of approaching the city. The text that follows is a critical report of the policy and the methods that were adopted for the development of the problematic area of the Westelijke Tuinsteden at the periphery of Amsterdam that is again in focus.

Key words

Urban, urbanization, Amsterdam, garden cities, development plan, housing corporations.

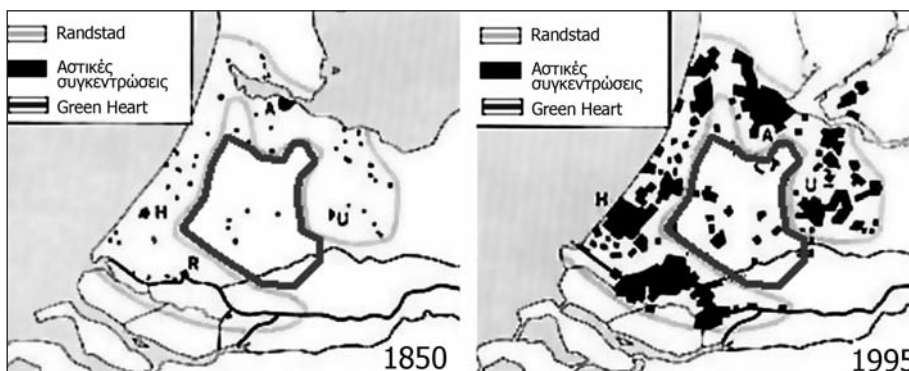
¹ (Programme Initiative Community). Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας που συνχρηματοδοτεί την υλοποίηση μελετών πολύχρονης διάρκειας που στοχεύουν με μια συνολική προσέγγιση στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των αστικών περιοχών (Sampaolo, 2000).

² Η έννοια της αρνητικότητας δεν πρέπει να παρερμηνευτεί με την υιοθέτηση της έννοιας της "καταστροφής του τόπου" (Miralles) που προσδιορίζει την περιφέρεια σαν κάτι που παρεμβάλεται σε ένα τόπο προκαθορισμένο ιστορικά και το οποίο πρέπει να απαλειφθεί. Βλέπε αφιέρωμα Lotus Manuel de Solá, 1999, 104.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ολλανδία είναι μια χώρα που χαρακτηρίζεται από ευρείας κλίμακας αλλοιώσεις του φυσικού της περιβάλλοντος. Από τον Μεσαίωνα και μετά οι κάτοικοι διεκδικώντας κομμάτια γης από την θάλασσα, εγκαθίστανται στις πιο στεγνές πλευρές του δέλτα που αποτελούνταν κυρίως από βάλτους. Με φράγματα, συστηματική αποξήρανση και καλλιέργειες καταφέρνουν να διαμορφώσουν τη γη δημιουργώντας τα περίφημα *polders* τα οποία θα αποτελέσουν στη συνέχεια τους πόλους της αστικής ανάπτυξης.

Σήμερα, αντίθετα με πολλές ευρωπαϊκές χώρες η Ολλανδία δεν διαθέτει ένα μητροπολιτικό κέντρο που να ξεχωρίζει. Αντίθετα με το Παρίσι ή την Βιέννη, οι πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές λειτουργίες είναι κατανεμημένες στις αστικές περιοχές του Άμστερνταμ, της Χάγης, του Ρότερνταμ και της Ουτρέχτης (Riley και Ashworth, 1975). Αυτές οι τέσσερις πόλεις βρίσκονται στην περιοχή που αποκαλείται Randstad (Εικόνα 1), που είναι ουσιαστικά μια αστική ζώνη. Επειδή η αστική ανάπτυξη πάντα γινόταν κατά μήκος των μεταφορικών διαδρομών μεταξύ των μεγαλύτερων πόλεων, το Randsrad μοιάζει σήμερα πιο πολύ με μια Μεγαλόπολη που περιλαμβάνει και μικρότερες πόλεις όπως η Leiden και η Delft. Η εν λόγω αστική ζώνη περικλείει και την προστατευόμενη περιοχή "Green Heart" (Εικόνα 1) την όποια ο προσεκτικός αστικός σχεδιασμός μπόρεσε να διαφυλάξει μόνο για καλλιέργεια και για αναψυχή. Ο συνειδητός διαχωρισμός Randstad - Green Heart³ είναι μόνο μια όψη του Ολλανδικού αστικού σχεδιασμού.

Εικόνα 1. Επεξεργασία εικόνας από το άρθρο του John Worthington "Learning from abroad" στο περιοδικό Urban Design, Άνοιξη 2001, σ.21. Φαίνεται καθαρά η πύκνωση των αστικών κέντρων του Randstad με την πάροδο των χρόνων, καθώς και η διατήρηση της περιοχής "Green Heart".

³ Πρόκειται για ένα διαχωρισμό που αφορά κυρίως τις αστικές πυκνότητες και την χρήση γης.

Από το 1960 και μετά, λόγω της πληθυσμιακής αύξησης, εφαρμόζεται το δόγμα της "ελεγχόμενης αποκέντρωσης" και η πολιτική της αστικής ανάπτυξης εστιάζεται στην δημιουργία νέων πόλεων όπως η Almere, οι οποίες θα αποτελούσαν ανάχωμα στην περαιτέρω επέκταση των μητροπολιτικών περιοχών όπως το Άμστερνταμ και ταυτόχρονα θα είχαν βοηθητικό ρόλο ως προς τα μεγάλα αστικά κέντρα (Nozeman, 1990: 150-2), από τα οποία απείχαν 15 - 30 χιλιόμετρα. Σχεδιάζονται 15 νέες πόλεις –οι 13 μέσα στο Randstad– με την προοπτική της αυτάρκειας όπως οι κηπουπόλεις του Ebenezer Howard. Στα μέσα όμως της δεκαετίας του 1970, η παρακμή του όλου εγχειρήματος είναι εμφανής. Τα διοικητικά και οργανωτικά προβλήματα είναι αζεπέραστα.

Μεταξύ 1975 και 1984 αυξάνονται οι κρατικές επιχορηγήσεις και σε συνδυασμό με την αποτελεσματικότερη διαχείριση εκ μέρους της δημοτικής αρχής αυξάνονται οι θέσεις εργασίας και η στέγαση. Οι μεγάλες πόλεις όπως το Άμστερνταμ χάνουν αγοραστική δύναμη καθώς οι πιο ευκατάστατοι πολίτες μετακινούνται προς τα προάστια και τις νέες πόλεις.

Από το 1985, ταυτόχρονα με μια οικονομική κάμψη η τάση αυτή ανακόπτεται και η προοπτική ανάπτυξης επικεντρώνεται στην κατασκευή κατοικιών στις κεντρικές πόλεις (Corboz, 1990: 101), με στόχο μια αποδοτικότερη διαχείριση του αστικού χώρου, με το επικρατούν "σύνθημα" να είναι: *De Stad Centraal*, δηλαδή *Εστιάζοντας στην πόλη*.

Στην 4^η Έκθεση Φυσικού Σχεδιασμού το 1988, δίνεται έμφαση στην σημασία του Randstad για την Ολλανδική οικονομία και στην "συμπαγή" πόλη ενώ και το 1997, η στρατηγική χωρικής εξέλιξης θέτει ως προϋπόθεση την διαφύλαξη της περιοχής Green Heart (Πράσινη Καρδιά) η οποία θα εξελίσσεται ταυτόχρονα και σε συνάρτηση με το Randstad.

Η κυβερνητική πολιτική για την Ολλανδική αστική εξέλιξη έτσι όπως διαμορφώθηκε με την 5^η Έκθεση Εθνικής Πολιτικής Χωροταξικού Σχεδιασμού (Fifth National Spatial Planning Policy Document) στοχεύει στη δημιουργία ελκυστικών και βιώσιμων πόλεων, δίνοντας σημασία και στο εθνικό και στο τοπικό επίπεδο⁴. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην αστική ανάπτυξη ως μέσο επίτευξης αυτών των στόχων και αυτό σημαίνει: 1) συνδυασμό και συντονισμό λειτουργιών, 2) επικοινωνία των αστικών κέντρων με σύγχρονα μέσα και ενίσχυση του Randstad, 3) διατήρηση της περιοχής Green Heart και μείωση των αστικών πυκνοτήτων, 4) ενθάρρυνση επενδύσεων σε σταθμούς τρένων υψηλής ταχύτητας και 5) ανανέωση και ποιοτική αναβάθμιση των αστικών περιοχών που βρίσκονται σε ύφεση.

Αυτή η κατάσταση θέτει την περιοχή των *Westelijke Tuinsteden* (Δυτικών κηπουπόλεων) και την επικείμενη αναβάθμισή της στο προσκήνιο καθώς υπάρχει μια γενικότερη προσπάθεια επαναπροσδιορισμού του ρόλου της περιφέρειας και της δυναμικής της. Από το 2001 έχει ξεκινήσει το Πρόγραμμα Αστικής Ανανέωσης (Innovation Programme City

4 Ομιλία της Γενικής Γραμματέας του Υπουργείου Στέγασης, Χωρικού Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, Marjanne Sint, στο Συνέδριο της Διεθνούς Ομοσπονδίας για την Στέγαση και τον Σχεδιασμό που έγινε στην πόλη του Ρότερνταμ στις 11/09/2000.

Renewal) στο Άμστερνταμ, με σκοπό την ενθάρρυνση μελετών που στοχεύουν στην ποιοτική και αποτελεσματική επίλυση προβλημάτων που σχετίζονται με την αστική ανάπτυξη και στο οποίο εντάσσεται η περιοχή των *Westelijke Tuinsteden*.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ALGEMEEN UITBREIDINGSPLAN

Η πόλη του Άμστερνταμ, στο τέλος του 17^{ου} αιώνα είναι η τέταρτη μεγαλύτερη αστική περιοχή της Ευρώπης. Στις επόμενες δεκαετίες αντιμετωπίζει μια έντονη διαδικασία παρακμής που τοποθετείται σε μια περίοδο που η οικονομική κρίση της χώρας είναι ιδιαίτερα επιβαρημένη από τους πολέμους.

Το Άμστερνταμ συνεχίζει να αναπτύσσεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στηριζόμενο κυρίως στην αρχή της αστικής ανάπτυξης στο νερό με ημικυκλικά και ομόκεντρα κανάλια. Η επέκταση του 1875-1877 από τον αρχιτέκτονα J. Kalf, διακόπτει την συνέχεια αυτού του ομόκεντρου συστήματος, υιοθετώντας έναν ορθογώνιο κάναβο εδραζόμενο στα προϋπάρχοντα *polders*. Η ανάπτυξη της πόλης ακολουθεί, έως το τέλος του 19^{ου} αιώνα, μίαν αυθόρμητη δυναμική στέγασης που οδηγεί στην δημιουργία slums και συνοικιών χαρακτηριζόμενων από εμφανή έλλειψη κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης, υγιεινής και υποδομών. Ο Hendrik Petrus Berlage από το 1900 έως το 1917, εκπονεί το Σχέδιο Επέκτασης στην νότια πλευρά της πόλης (Plan Zuid), με μια συνολική θεώρηση του χώρου και στις τρεις του διαστάσεις, δημιουργώντας ένα είδος κηπούπολης με ιδιαίτερη έμφαση στους πράσινους χώρους.

Το "Γενικό Σχέδιο Επέκτασης", του αρχιτέκτονα Cornelius Van Eesteren, που εγκρίνεται το 1935, ήταν ένα επαναστατικό παράδειγμα φονξιοναλιστικού χωροταξικού σχεδιασμού, με το οποίο η δημόσια διοίκηση προσπάθησε να κατευθύνει την αστική εξέλιξη στα πρότυπα της πρώτης Χάρτας της Αθήνας. Το σχέδιο βασίστηκε (Εικόνα 2) σε δημογραφική πρόβλεψη που έφτανε μέχρι το έτος 2000. Οι κοινωνικές αναλύσεις και οι στατιστικοί υπολογισμοί προέβλεπαν την ελάχιστη αύξηση του πληθυσμού σε ποσοστό 135% έως το τέλος του 20^{ου} αιώνα, με στόχο τον προγραμματισμό υλοποίησης κατοικιών για 250.000 κατοίκους μέσα σε 70 χρόνια (Gravagnuolo, 1994: 190). Σύμφωνα με την ιδέα του CIAM της Αθήνας για τις τέσσερις πρωτεύουσες αστικές "λειτουργίες" (κατοικία, εργασία, αναψυχή και κίνηση), σε κάθε συνοικία προγραμματίστηκε η δημιουργία δημόσιων υπηρεσιών (σχολεία, νοσοκομεία, αθλοπαιδιές) σε ακτίνα πρόσβασης για πεζούς και η κάθε περιοχή του αστικού χώρου προβλεπόταν να έχει μια συγκεκριμένη λειτουργική χρήση (zoning).

Το χαρακτηριστικό της πολεοδόμησης των κηπουπόλεων⁵ του δυτικού Άμστερνταμ ήταν το απλό, αλλά ακριβές μοντέλο μιας ομόκεντρης πόλης με ένα ακτινωτό, δακτυλιοειδές σύστη-

⁵ Όπως προανέφερα και στην εισαγωγή, η ρασιοναλιστική πολεοδόμηση με κριτήρια που είχε θέσει η πρώτη Χάρτα της Αθήνας δημιούργησε μέχρι το 1960 αρκετές κηπουπόλεις στα περίχωρα του Άμστερνταμ χαρακτηριζόμενες από χαμηλή πυκνότητα δόμησης και μικρό ύψος κτιρίων μέσα σε τεράστιες εκτάσεις πρασίνου.

Εικόνα 2. Επεξεργασία εικόνας από το περιοδικό *Quaderns d'arquitectura i urbanisme* v.228, Ιανουάριος 2001: 61.

κατοικίες περίπου, σε μια καινούργια περιφέρεια της πόλης. Το σχέδιο αυτό ισχύει μέχρι τις μέρες μας και παραμένει επίκαιρο για το Άμστερνταμ.

ΥΛΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

Δυστυχώς, με την υλοποίηση του πρώτου μέρους του σχεδίου στα χρόνια που έπονται του Δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, η διαφορά μεταξύ επιθυμητού και πραγματικότητας αρχίζει να διευρύνεται. Ήδη από την δεκαετία του 1930 η συντηρητική πολιτική της κυβέρνησης μειώνει την κρατική συνεισφορά για κοινωνική κατοικία ενώ παράλληλα περιορίζει δραστικά τα εργατικά ημερομίσθια.

Για να αντιμετωπιστούν οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι και η πίεση εκ μέρους της κοινωνίας (τη δεκαετία του 1950 το πρόβλημα της στέγασης ήταν ιδιαίτερα οξύμμενο), το αρχικό σχέδιο αλλοιώθηκε. Η ελαστικότητα του σχεδίου, που ήταν βασισμένη στην ελευθερία της σύνταξης των ρυθμιστικών σχεδίων και στην συνεργασία για την υλοποίηση με ιδιωτικές επιχειρήσεις ή συνεταιρισμούς, κατέληξε να ευνοήσει εξολοκλήρου την ιδιωτική πρωτοβουλία. Αντί να ακολουθηθούν οι προαναφερθείσες κατευθυντήριες αρχές, δημιουργήθηκαν συγκροτήματα κατοικιών επαναλαμβανόμενης τυπολογίας, (33.000 σπίτια ανεγέρθηκαν στην δυτική πλευρά της πόλης) αρκετά μονότονα και ασύνδετα εξαιτίας του οδικού δικτύου

μα δρόμων, καναλιών και πρασίνου, που δημιουργούσαν δικτυωτό πλέγμα. Οι καινούργιες συνοικίες διαχωρίζονταν μεταξύ τους με ένα δίκτυο πρασίνου που κατέληγε σε ένα σύστημα μεγάλων πάρκων (όπως το Amsterdam Bosch).

Ο διαχωρισμός των λειτουργιών είχε να κάνει με την γενική αντίληψη ότι η πόλη είχε φτάσει σε μια τέτοια χαώδη κατάσταση ώστε δεν μπορούσε να δώσει λύσεις στα προβλήματα της πλειονότητας του πληθυσμού (Fanelli, 1978: 31). Οι κατευθυντήριες αρχές του σχεδίου ήταν *φως, αέρας και χώρος*, έτσι ώστε η δυνατότητα της ζωής εκτός πόλης να γίνει εφικτή για όλους: ένας μεγάλος σχεδιασμός για 55.000 καινούργιες

(Healey, 1997). Οι σχεδιαστικές προτάσεις δε των αρχιτεκτόνων Charles J.F. Merkelbach και Benjamin Karsten δεν ήταν τόσο επιτυχημένες⁶.

Οι κηπουπόλεις του δυτικού Άμστερνταμ μπαίνουν από το 1960 σε μια διαδικασία παρακμής, που χαρακτηρίζεται από αυξανούσα ανεργία προερχόμενη από την αδυναμία της εκπαίδευσης να αντεπεξέλθει στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Δημιουργούνται προβλήματα κοινωνικής συνοχής, η αγορά κατοικίας εισέρχεται σε περίοδο κρίσης και η ανασφάλεια μεγαλώνει.

Τα προβλήματα διογκώνονται. Το 15% των κατοίκων είναι ιδιοκτήτες κατοικιών, ενώ το 75% ενοικιαστές. Η παρακμή της δυτικής περιφέρειας όμως, δεν αντιμετωπίστηκε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Η συστηματική αξιολόγηση των μελετών για την περιοχή των δυτικών κηπουπόλεων του Άμστερνταμ έπαιζε μικρό ρόλο στις πολιτικές συζητήσεις ενώ οι εναλλακτικές απόψεις εκτός των άμεσα αναμειγμένων δεν είχαν καμία τύχη στην τελική λήψη των αποφάσεων.

Τα τελευταία χρόνια, η τοπική αυτοδιοίκηση και οι συνεταιρισμοί κατοικίας που κατείχαν το 75% του συνολικού αριθμού ακινήτων, δηλαδή περίπου 40.000 κατοικίες, συμφωνούν να εργαστούν σε μια καινούργια προοπτική εξέλιξης για το σύνολο των δυτικών κηπουπόλεων, μέσω της επεξεργασίας παραδειγμάτων ανάπλασης στην κλίμακα του συνόλου της περιφέρειας και της προώθησης εργαλείων προγραμματισμού που στόχευαν στην αναγκαία ανάπλαση.

Αυτή η πρωτοβουλία είχε επιτυχία. Οι συσσωρευμένες εμπειρίες των περασμένων ετών συνετέλεσαν σε αυτή την διαδικασία ανανέωσης, η οποία δεν χρειάστηκε να αντιμετωπίσει δραστικά τα προβλήματα όπως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μια σειρά από προτάσεις έγιναν από το Συμβούλιο της Περιφέρειας⁷. Παρόλαυτά, η πρόοδος της πρωτοβουλίας ήταν πολύ αργή, με ελάχιστα αποτελέσματα βελτίωσης της περιοχής. Επίσης, τα εργαλεία προγραμματισμού που στόχευαν στη διαχείριση της κτιριακής ανάπλασης δεν αναπτύχθηκαν. Ορισμένες περιοχές των δυτικών κηπουπόλεων παρέμειναν "περιοχές ακατάλληλες" (*no-go-areas*), με την αρνητική εικόνα της μονοτονίας και της εθνικής αντιπαλότητας⁸. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού που έμενε ήταν χαμηλών εισοδημάτων

⁶ Οι σχεδιαστικές προτάσεις των C.J.F. Karsten και B.Merkelbach το 1937 για συγκροτήματα οικονομικών κατοικιών στην περιοχή Het Westen, ήταν μια επανάληψη φονξιοναλιστικών μοντέλων που δρούσαν αρνητικά στην αστική μορφολογία καθώς το μεγάλο ύψος των εν λόγω πολυκατοικιών ήταν σε αντίθεση με την χαμηλή δόμηση που χαρακτήριζε μέχρι τότε το Άμστερνταμ. Ήταν το αποτέλεσμα της λογικής της "ελαστικότητας" του γενικού πολεοδομικού σχεδίου που έδινε χώρο για τις κατασκευαστικές εταιρίες στο στάδιο της υλοποίησης.

⁷ Τα περιφερειακά συμβούλια της πόλης που ήταν στο σύνολο τους 18, επεξεργάζονται και εγκρίνουν το πολεοδομικό σχέδιο (*zoning plan*), λαμβάνοντας υπ' όψιν τις προγραμματικές κατευθύνσεις, για όλη την αστική περιοχή που έχουν καθοριστεί από την κεντρική διοίκηση.

⁸ Η έντονη παρουσία Τούρκων και Μαροκινών "υποβάθμιζε", για τους Ολλανδούς, την περιοχή. Επισημαίνεται ότι η μετανάστευση άρχισε το 1981, ενώ το 1989 οι μετανάστες αποτελούσαν το 23,8% του συνολικού πληθυσμού του Άμστερνταμ (Sampaolo, 2003).

και αλλοδαπής προέλευσης. Σε ορισμένες συνοικίες μάλιστα το ποσοστό έφτανε το 80%. Παράλληλα οι κατοικίες μη εκπληρώνοντας τα σημερινά πρότυπα διαβίωσης και βιωσιμότητας γίνονται όλο και λιγότερο ελκυστικές.

Τα τελευταία χρόνια, αυτή η αντίληψη αλλάζει ριζικά, και σε θεωρητικό και σε επιχειρησιακό επίπεδο, με την συνεργασία μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των συνεταιρισμών κατοικίας. Από το Φθινόπωρο του 1995 ξεκινά μια σειρά από ανοιχτές συζητήσεις με όλους τους πιθανούς συμμετέχοντες, γύρω από τα προβλήματα και τις προοπτικές της περιοχής Green Heart. Άρχισε η αλλαγή της πολιτικής προσέγγισης από τα πάνω σε μια προσέγγιση πιο συναινετική που επεδίωκε περισσότερες συμμετοχικές διαδικασίες και αναγνώριζε την δυναμική της περιφέρειας και τις κοινωνικο-οικονομικές της προοπτικές.

Το 1995 πραγματοποιείται μια πιλοτική μελέτη⁹ με βάση μια συνοικία (τη συνοικία 9) στην περιοχή Geuzenveld/Slotermeer (βλ. εικόνα 2), που θα αποτελούσε πρότυπο για την ανάπλαση όλων των κηπουπόλεων στον δυτικό τομέα (Van Diggelen, 2000: 23-31). Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η συμμετοχή των κατοίκων, καθώς και η ολοκληρωμένη προσέγγιση οικονομικών, διοικητικών και χωροταξικών μέτρων. Η δημοτική αρχή, οι στεγαστικοί συνεταιρισμοί και οι κάτοικοι, οργανωμένοι σε ομάδες εργασίας, συνοψίζουν τα θετικά και τα αρνητικά της περιοχής με τον συντονισμό ενός εξωτερικού συνεργάτη ειδικού σε θέματα χωροταξίας. Υπήρξε μάλιστα και μια εορταστική εκδήλωση για την έναρξη των διαδικασιών που σκοπό είχε να παρακινήσει την συμμετοχή από την πλευρά των πολιτών. Στο τέλος των διαδικασιών αποφασίζεται από κοινού με την δημοτική αρχή, ότι υπάρχει ανάγκη για κάτι περισσότερο από μια συμπληρωματική συντήρηση.

Το 1996, η δημοτική αρχή, οι στεγαστικοί συνεταιρισμοί και οι κάτοικοι καταρτίζουν ένα σχέδιο δράσης. Αυτό το σχέδιο δράσης περιείχε μια σειρά προτάσεων για μια ριζική ανανέωση στον τομέα της διαφοροποίησης των κατοικιών, της διαχείρισης, της εδαφικής δομής και της οικονομίας. Δημιουργήθηκε μια ομάδα συνεύρεσης των κατοίκων που ενδιαφέρονταν για τις διαδικασίες και η οποία συνεδρίαζε τακτικά συζητώντας τις διάφορες προτεινόμενες μελέτες.

Το 1998, εγκρίνεται από το δημοτικό συμβούλιο το επόμενο στάδιο. Στα γραφεία μελετών, προσεκτικά, μαζί με τους κατοίκους αναζητήθηκε ο πιο κατάλληλος τρόπος αναβάθμισης των κτιρίων. Ο καλύτερος τρόπος αποφασίστηκε ότι ήταν η κατεδάφιση και η δημιουργία καινούργιων κτιρίων που θα ανταποκρίνονταν στις μελλοντικές ανάγκες.

⁹ Για τις κατευθυντήριες γραμμές της πολιτικής για το Άμστερνταμ και ιδιαίτερα για την ανάπτυξη με βάση τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης μίλησε εκτεταμένα ο A. W. Oskam στο συνέδριο "The European City Sustainable Urban Quality" που έγινε τον Απρίλη του 1995 στην Κοπεγχάγη.

Η ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Η κατασκευή των κτιρίων στις κηπουπόλεις του δυτικού Άμστερνταμ ανατίθεται σε 11 κατασκευαστικούς συνεταιρισμούς¹⁰. Περίπου τα τρία τέταρτα των κτιρίων που είχαν υλοποιηθεί μεταξύ 1945 και 1970, ήταν ιδιοκτησία των κτιριακών συνεταιρισμών και λόγω της μονοτονίας και της κακής κατάστασης χρειάζονταν ανάπλαση. Ακόμα και όταν οι συνεταιρισμοί δούλευαν μαζί για τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό των επεμβάσεων, σπάνια η συνεργασία δεν είχε προβλήματα. Τα τελευταία χρόνια, νέες επεκτάσεις δημιουργούνται (όπως το IJMeer, σε παλιά μέρη της βόρειας πόλης) και εκπονούνται όλο και περισσότερες μελέτες στο πλαίσιο της ελεγχόμενης πολυκεντρικότητας..

Τέσσερις από τους έντεκα συνεταιρισμούς, συπτωματικά οι πιο προοδευτικοί, παίρνουν μια επαναστατική απόφαση. Κατανοώντας τον κίνδυνο των βραχυπρόθεσμων προγραμμάτων, το 1999, κάνουν μια σύμπραξη, ονομαζόμενη Far West, με σκοπό την διαχείριση της διαδικασίας αναβάθμισης των ιδιοκτησιών. Αυτή η πρωτοβουλία βασίστηκε στο όραμα ενός βιώσιμου μέλλοντος όχι πια στο κέντρο πόλης, αλλά στην περιφέρεια. Η νέα οργάνωση θα επικεντρωνόταν αποκλειστικά στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της περιοχής και στην διαχείριση της αρχιτεκτονικής κτιριακής κληρονομιάς κατά την διάρκεια της ανανέωσης.

Από την στιγμή που δημοσιοποιείται η πρωτοβουλία, η αίσθηση που δημιουργείται είναι μεγάλη: η ενοποίηση των δυνατοτήτων των τεσσάρων συνεταιρισμών των δυτικών κηπουπόλεων σε γενικές γραμμές καθορίζει μια ριζική αλλαγή στις σύγχρονες πρακτικές, εστιάζοντας στη συνεργασία, ενώ ταυτόχρονα κάθε μελέτη ανάπλασης εκπονείται ξεχωριστά. Έξι μήνες αργότερα, οι υπόλοιποι συνεταιρισμοί που λειτουργούσαν ανεξάρτητα ενώνουν τις δυνάμεις τους δημιουργώντας άλλες δυο συμπράξεις: *Prospect Amsterdam* που διαχειρίζονταν το 40% του στεγαστικού αποθέματος και *Westwards* αντίστοιχα με 20%.

Κάθε σύμπραξη επεξεργάζεται ένα σενάριο για το μέλλον των δυτικών κηπουπόλεων και οι σχέσεις συναλλαγής και συνεργασίας μεταξύ τους αποκτούν μια σημαντική δυναμική. Χρειάστηκαν παραπάνω από έξι μήνες για να ολοκληρώσουν αυτές οι τρεις συμπράξεις τις αναλύσεις και να αναπτύξουν τις προτάσεις ανάπλασης. Παρόλα αυτά, από την στιγμή που τα τρία σχέδια ολοκληρώθηκαν, παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν, οι τρεις ενώσεις συνεταιρισμών αποφάσισαν να διατυπώσουν μια ενιαία άποψη για την πολεοδομία της περιοχής. Τα βασικά σημεία ήταν:

1. Μελέτη προσανατολισμένη στην περιβαλλοντολογική δυναμική¹¹.
2. Μελέτη υποδομών, κυκλοφορίας, τοπίου, υγρού στοιχείου.

¹⁰ Στην Ολλανδία οι συνεταιρισμοί (Woningbouw - corporaties) τομέα είναι αφιλοκερδείς οργανώσεις που δρουν μονάχα στον κατασκευαστικό τομέα και χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το κράτος.

¹¹ Οι Εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για την βιώσιμη ανάπτυξη (NPDS), εισήχθησαν σε όλους τους τομείς στην Ολλανδία το 1999 (Simonds, 1994).

3. Οικονομική μελέτη, έρευνα αγοράς, προσανατολισμός αγοράς, *lifestyle* καταναλωτή.

Η πρωτοβουλία των ενώσεων αιφνιδιάζει την κυβέρνηση, η οποία έχει αποφασιστικό λόγο στον καθορισμό των προοπτικών στρατηγικής της εξέλιξης. Η πρόταση της τοπικής αυτοδιοίκησης για το μέλλον αφορά ολόκληρο τον περιφερειακό αστικό χώρο, ενώ πρόσφατα, τα τρία συνδικάτα και η τοπική αυτοδιοίκηση επεξεργάστηκαν και υιοθέτησαν ένα σενάριο για το μέλλον των δυτικών κηπουπόλεων που λέγεται *Parkstad 2015*.

PARKSTAD

Για την υλοποίηση του συγκεκριμένου σχεδίου έγινε ανάλυση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων της περιοχής αυτής που βρίσκεται μεταξύ του αεροδρομίου Schiphol και του λιμανιού του Άμστερνταμ:

Τα πλεονεκτήματα είναι:

- ♦ Το σχέδιο "Parkstad" δεν εξαρτά μονοδιάστατα την περιοχή από το κέντρο της πόλης του Άμστερνταμ, ως μια αναπτυσσόμενη συνοικία, αλλά την τοποθετεί στρατηγικά ως μια δυναμική επαρχία που περικλείεται από το αεροδρόμιο, ένα καινούργιο οδικό άξονα, το ιστορικό κέντρο και την περιοχή του λιμανιού.
- ♦ Το "Γενικό Σχέδιο Επέκτασης" του Cornelius Van Eesteren είχε κληροδοτήσει ορισμένα πολύτιμα στοιχεία στην πόλη όπως η εγκατάσταση του Sloterplass, τα κανάλια, το πάρκο Amsterdamse Bosch.
- ♦ Οι 130.000 κάτοικοι που προβλέφθηκαν για το "Parkstad" δημιουργούν μια έντονη ζήτηση για την εγκατάσταση καινούργιων εμπορικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, υπηρεσιών και υποδομών που σήμερα παρουσιάζουν ελλείψεις.
- ♦ Οι περιοχές που αποτελούν τα τέσσερα όρια των δυτικών κηπουπόλεων αποκτούν σημαντική εμπορική εξέλιξη, με την εγκατάσταση επιχειρήσεων και την επέκταση της αστικής περιοχής γύρω από το αεροδρόμιο Schiphol, με την νέα σιδηροδρομική γραμμή υψηλής ταχύτητας που συνδέει το αεροδρόμιο με το κέντρο του Άμστερνταμ και με τον νέο άξονα Westrandweg που συνδέει την περιοχή με το δυτικό λιμάνι του Άμστερνταμ.
- ♦ Το "Parkstad" αποτελεί μια από τις επαρχίες "κλειδιά" της ανανέωσης.

Τα μειονεκτήματα αντιθέτως συνίστανται:

- ♦ Στην χαμηλή ποιότητα και την μονοτονία του κτιριακού αποθέματος που ανήκει στο δημόσιο και αποτελείται από διαμερίσματα μικρών διαστάσεων (περίπου 65 τμ.).
- ♦ σε μια γενική έλλειψη αρχιτεκτονικής ταυτότητας χαρακτηριζόμενη από μονότονες κτιριακές τυπολογίες (κυρίως πολυκατοικίες με διαμερίσματα).
- ♦ στους δημόσιους χώρους που έχουν μεν μεγάλη έκταση, αλλά όχι κατάλληλη διαχείριση
- ♦ στις πράσινες ζώνες του "Parkstad" που χαρακτηρίζονται από χαμηλή ποιότητα και αποσπασματικότητα εξαιτίας του δικτύου των μεταφορών.

- ♦ στις συγκοινωνιακές υποδομές που, συγκλίνοντας όλες στο κέντρο της πόλης, δεν επιτρέπουν στις δυτικές κηπουπόλεις να έχουν εύκολη πρόσβαση στο υπόλοιπο της επαρχίας.
Οι επιδιώξεις της μελέτης όμως, βασίστηκαν περισσότερο στις δυνατότητες και λιγότερο στα προβλήματα. Για την επεξεργασία των ενοποιημένων σχεδίων ανάπλασης των μεμονωμένων περιοχών, επιτεύχθηκαν ορισμένες στρατηγικές επιλογές σχετικές με τα παρακάτω ζητήματα (Governna και Saccomani, 2002: 109):
- ♦ ανάπτυξη του "Parkstad" σε μια τοπική βάση, με έμφαση στις δυνατότητες της περιοχής δια μέσου της βελτίωσης των δημόσιων συγκοινωνιών –σε στενή σχέση με το εθνικό δίκτυο συγκοινωνιών– και του δικτύου μεταφοράς με την υλοποίηση ενός δευτέρου δακτυλίου εφαπτόμενου στην πόλη,
- ♦ βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος και της κατοικίας του Sloterplass, μεταμορφώνοντάς το σε μια πόλη-πάρκο με ένα καινούργιο κέντρο,
- ♦ προώθηση της υλοποίησης ενός διαφορετικού περιβάλλοντος κατοικίας και για τους παλιούς και για τους καινούργιους κατοίκους,
- ♦ προώθηση της υλοποίησης χώρων κατοικίας υψηλής ποιότητας, διαρθρωμένων μεταξύ δυναμικών χώρων (χαρακτηριζόμενων από μια υψηλή πυκνότητα) και ζωνών με μικρότερη συγκέντρωση κατοικιών (χαρακτηριζόμενες από μεγάλους ελεύθερους χώρους), προσφέροντας έτσι μια ευρεία δυνατότητα επιλογής,
- ♦ υλοποίηση περίπου 15.000 επιπλέον κατοικιών, παράλληλα με την πραγματοποίηση των μελετών κτιριακής αναβάθμισης,
- ♦ χωροθέτηση αυτών των κατοικιών στο εσωτερικό του αστικού ιστού, αλλά και σε περιοχές προς πολεοδόμηση κατά μήκος των ορίων της δυτικής περιφέρειας,
- ♦ ενίσχυση του δικτύου των καναλιών, των πράσινων ζωνών, των υποδομών και των περιοχών κατοικίας, με έμφαση στον λειτουργικό χαρακτήρα των διαφορετικών περιοχών·
- ♦ αύξηση του ποιοτικού επιπέδου της δυτικής περιφέρειας, που τώρα βρίσκεται σε κατάσταση αταξίας, προωθώντας ενέργειες οικολογικής αναβάθμισης σε τοπική κλίμακα,
- ♦ προώθηση πολιτικής οικονομικής αναβάθμισης που μπορεί να προσφέρει δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης,
- ♦ συνδυασμό των ενεργειών εδαφικής και οικονομικής ανανέωσης με ενέργειες ανανέωσης της κοινωνικής δομής,
- ♦ επενδύσεις, εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης, στον τομέα της οικονομίας, της εκπαίδευσης και στην ενίσχυση των συμμετοχικών κοινωνικών δραστηριοτήτων.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Το σχέδιο αναβάθμισης των δυτικών κηπουπόλεων προχώρησε σε ένα υψηλότερο επίπεδο. Στο παρελθόν, οι στρατηγικές ανάπτυξης επικεντρωμένες κυρίως στην φυσική ανάπτυξη ασχολήθηκαν μερικά με την οικονομική αναβάθμιση της περιοχής.

Σήμερα, η ανάπτυξη των δυτικών κηπουπόλεων κινείται με μια δυναμική που επικεντρώνεται στις ευκαιρίες που προσφέρει η συνολική θεώρηση της περιφέρειας. Αυτή η προσέγγιση θεωρείται ως κίνητρο για τις επενδύσεις.

Ενώ κάποτε αυτή η περιοχή είχε την εικόνα ενός περιθωριακού χώρου ανάπτυξης και η προσοχή εστιαζόταν στα κεντρικά μέρη του Άμστερνταμ, ο προσανατολισμός της ανάπτυξης στην τοπική κλίμακα οδήγησε στην δημιουργία, σήμερα, μιας στρατηγικής περιοχής με έντονη οικονομική δραστηριότητα. Δεν υπάρχει όμως σχέση μεταξύ της οικονομικής εξέλιξης των γειτονικών περιοχών (αεροδρόμιο του Schiphol, λιμάνι) και της ανάπτυξης της περιοχής *Westelijke Tuinsteden*.

Οι καινούργιες κατευθυντήριες γραμμές ανάπτυξης μέχρι στιγμής δεν έχουν ουσιαστικά αποτελέσματα (Governari και Saccomani, 2002: 110): η παλιά, ομόκεντρη επέκταση, κατευθυνόμενη κυρίως προς το ιστορικό κέντρο της πόλης όπως προβλεπόταν από το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Επέκτασης του 1935 ήταν πιο ισχυρή από ό,τι αρχικά προβλέφθηκε.

Παρ' όλες τις φιλοδοξίες της ανάπτυξης η πραγματικότητα δείχνει πως χρειάζεται περισσότερος χρόνος. Τα εργοτάξια καθυστερούν: χωρίς την δυνατότητα ανακατανομής των κατοίκων δεν υπάρχουν οι βάσεις για την έναρξη των κατεδαφίσεων και των κατασκευών παρόλη την οικονομική ενίσχυση από το Investment Budget Urban Renewal (Επενδυτικό Κεφάλαιο Αστικής Ανάπτυξης) που ήταν αποκλειστικά για τις οικονομικές δραστηριότητες και το περιβάλλον.

Η μείωση του αριθμού των οικονομικών παραγόντων που έχουν μακροπρόθεσμα συμφέροντα, προωθεί την αποτελεσματικότητα της πολιτικής αναβάθμισης που έχει ξεκινήσει¹².

Η αστική αναβάθμιση γίνεται σε επίπεδο συνοικίας, αλλά οι επενδύσεις έχουν μια ουσιαστική αξία μόνο όταν οι επιλογές σχετίζονται με ολόκληρη την τοπική κλίμακα, όταν, δηλαδή, έχει γίνει πρώτα ένα συνολικό πλαίσιο αναβάθμισης. Στην πράξη όμως, η μέθοδος εργασίας δεν φαίνεται να άλλαξε πολύ: οι διάφοροι παράγοντες, είτε οι κυβερνητικοί, είτε οι στεγαστικοί συνεταιρισμοί, συνεχίζουν να λειτουργούν όπως πριν.

Το πολύ καλό δίκτυο υποδομών που έγινε και η συνεπαγόμενη προσβασιμότητα των περιοχών που αποτελούν τα όρια της δυτικής περιφέρειας, αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα προώθησης της οικονομικής αναβάθμισης της περιοχής. Η στρατηγική ανάπτυξης για την δυτική περιφέρεια έχει δύο κατευθύνσεις: από το εσωτερικό με την ανάπτυξη του

¹² Έχει ειπωθεί ότι αν και αυτή η αρχή εισάχθηκε στο στάδιο του πολεοδομικού σχεδιασμού, σπανίως ενεργοποιήθηκε κατά την πρόοδο των μελετών.

Sloterplas και του κέντρου του και από το εξωτερικό με την ανάπτυξη των περιοχών πρασί-
νου. Φαίνεται ότι αυτή η αρχή βρίσκεται σε εξέλιξη. Ο εξωτερικός δακτύλιος των δυτικών κη-
πουπόλεων κοντά στους οδικούς κόμβους όπου συγκλίνουν τα δίκτυα των δημόσιων μεταφο-
ρών δείχνει ήδη εμφανή σημάδια ανάπτυξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης και της αναδιάρθρωσης της οικονομίας, πέρα από την αυξανόμενη πολιτισμική διαφοροποίηση και την μετανάστευση, είναι η αλλαγή της χωρικής μορφολογίας. Ενώ στο παρελθόν η προσοχή του αστικού σχεδιασμού δινόταν στις κεντρικές πόλεις, σήμερα, οι ευρύτερες πολυκεντρικές αστικές περιοχές βρίσκονται στο προσκήνιο και μαζί οι περιφέρειές τους (Chicco και Falco, 2002: 111-41). Πρώην περιφέρειες αναβαθμίζονται, αναπτύσσονται και συμβάλλουν στην κατάργηση των ορίων της πόλης, δημιουργώντας νέους αστικούς πόλους σε ένα πολύπλοκο αστικό δίκτυο.

Το δίλημμα για την πόλη του Άμστερνταμ, που αφορούσε τις αναγκαίες νέες επεκτάσεις για την στέγαση κυρίως του εργατικού δυναμικού, ήταν για το αν θα έπρεπε να γίνουν στις υπάρχουσες κηπουπόλεις στη δυτική περιφέρεια της πόλης ή μακρύτερα στα αγροτικά περιχώρα. Τελικά αποφασίστηκε το πρώτο. Η περιοχή των *Westelijke Tuinsteden* (Δυτικών κηπουπόλεων) ήταν κοντά στους χώρους εργασίας του λιμανιού ενώ οι υποδομές της ήταν επαρκείς. Η αναγκαία ανάπτυξη καθυστέρησε τα πρώτα χρόνια κυρίως λόγω έλλειψης συντονισμού μεταξύ των τριών επιπέδων διακυβέρνησης. Τα τελευταία χρόνια όμως με τις πρωτοβουλίες της τοπικής αυτοδιοίκησης, με τις συναινετικές και συμμετοχικές διαδικασίες σχεδιασμού οι διαδικασίες προχωράνε καλύτερα. Αποτέλεσμα το Parkstad, ένα νέο σενάριο για τις δυτικές συνοικίες.

Το έβδομο Europan, με θέμα την "περιαστική πρόκληση", θέτει την προβληματική του μετασχηματισμού των περιφερειών σε βιώσιμες αστικές συνοικίες, με ταυτόχρονη ενθάρρυνση νέων τυπολογιών και μείωση των πυκνοτήτων (Pavia, 2002: 34). Μια από τις περιοχές επέμβασης είναι το Geuzenveld Zuid - Bakemabuurt στις δυτικές κηπουπόλεις του Άμστερνταμ. Τα ζητούμενα είναι: Κατοικία με περισσότερα ποιοτικά κριτήρια, αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών με ταυτόχρονη κοινωνική ανανέωση και επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων δια μέσου της δημιουργίας καινούργιων θέσεων εργασίας, και τέλος επανάκτηση της συλλογικής μνήμης με ταυτόχρονη οικονομική ενδυνάμωση. Ουσιαστικά, το πρόγραμμα του Europan ενισχύει και αυτό σε βάθος τη συστηματική προσέγγιση της περιοχής και τις γενικές αρχές που είχε θέσει το Parkstad.

Έτσι λοιπόν έπεται από μια δεκαετία, η ελπίδα για μια ουσιαστική αναβάθμιση εναπόκειται στην υλοποίηση αυτών των αρχών τα επόμενα χρόνια.

Βιβλιογραφία

- Bellicini L. και Ingersoll R. (2001), *Periferie Italiane*, Ρώμη: Meltemi, 3-6.
- Corboz A. (1990), "L'urbanistica del XX secolo: un bilancio", *Urbanistica*: 101.
- Chicco P. και Falco L. (2002), "Rigenerazione urbana delle periferie: alcune considerazioni a partire da una ricerca", *Scienze Regionali*, 1: 111-141.
- Fanelli G. (1978), *Architettura Edilizia Urbanistica Olanda 1917-1940*, Firenze: Giovanni Fanelli: 31.
- Governa F. και Saccomani S. (2002), *Periferie tra Riqualificazione e Sviluppo Locale*, Alinea Editrice, 36-46, 105-112.
- Gravagnuolo B. (1994), *La Progettazione Urbana in Europa. 1750-1960*, Laterza, 190, 173-175.
- Healey P. (1997), *Collaborative Planning. Shaping Places in Fragmented Societies*, Λονδίνο: Macmillan.
- Nozeman E. F. (1990), "Dutch New Towns: Triumph or Disaster?", *TESG, Journal for Economic and Social Geography*, 81: 150-2.
- Paba G. (1999), *Luoghi Comuni. La Città Come Laboratorio di Progetti Collettivi*, Μιλάνο: Franco Angeli, 38.
- Pavia R. (2002), *Programmi Urbani Complessi*, Sala Editori, 34.
- Πρακτικά ESDP (31-03-2000), "Study Programme on European Spatial Planning" και στο <http://europa.eu.int/scadplus/leg/it/lvd/g24401.htm>.
- Riley R.C. και Ashworth G. J. (1975), *Benelux: An Economic Geography of Belgium, the Netherlands and Luxembourg*, σ.119.
- Sampaolo S. (2000), *Introduzione alle esperienze europee*, Ρώμη: Inu, 128-9.
- Sampaolo S. (2003), *Crisi Urbana e Politiche di Piano*, Franco Angeli, 29.
- Simonds J. Ormsbee (1994), *Garden Cities 21: Creating a Livable Urban Environment*, New York: McGraw-Hill.
- Van Diggelen M. (2000), "Il processo di progettazione aperto ad Amsterdam", *Comunicare l'Urbanistica*, Alinea Editrice, 23-31.

Νίκος Β. Μιτζάλης

Λαζαρίμου 8, 11524, Νέα Φιλοθέη, Αθήνα, e-mail: architetus@yahoo.com